

İlkokul (1-4) Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Kök Değerler Bakımından İncelenmesi

Neticeyi Tayyibe EKEN*
Halil İbrahim ÖKSÜZ***

Öz

Bu çalışmanın amacı, ilkokul 1, 2, 3 ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici metinleri Türkçe Dersi Öğretim Programındaki kök değerler bakımından incelemektir. Betimsel araştırma niteliğindeki çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın materyali olan öyküleyici 44 metinde değer ifadesi bulunan cümleler ilgili değer kategorisine dâhil edilmiş, her değer için frekans ve yüzdeleri metinlere göre ayrı ayrı hesaplanmıştır. Araştırmanın değer kategorilerini oluşturan kök değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverliktir (MEB, 2018). Sonuç olarak; ele alınan metinler toplam 1931 cümleden oluşmaktadır ve bu cümlelerin 742'si değer ifade etmektedir. Değer içeren 742 cümlelerin toplam cümleyle oranı ise %38,42'dir. Bu metinlerde kök değerlerden %31,00 ile sevgi, %14,01 ile yardımseverlik ve %13,34 ile vatanseverlik en sık işlenen değerlerdir. Bunun yanı sıra %1,88 ile adalet, %2,56 ile dürüstlük ve %4,18 ile saygı en az saptanan değerlerdir.

Anahtar Kelimeler: Değer, kök değerler, değerler eğitimi, Türkçe ders kitapları

Investigation of the Narrative Texts in the Turkish Textbooks (from the 1st to the 4th Grades) Regarding the Basic Values in the Turkish Language Teaching Program

Abstract

The aim of this study was to investigate the narrative texts in Turkish textbooks (1st, 2nd, 3rd and 4th grades) in terms of the basic values employed in the Turkish Curriculum. This research is descriptive in nature and utilizes the case study model. The basic values which were used in the evaluation as their own "categories" for the research were the notions of "justice", "friendship", "honesty", "self-control", "patience", "respect", "love", "responsibility", "patriotism", and "helpfulness". 44 narrative texts were evaluated and the sentences in them were given "scores" with regards to these basic values, which were then categorized based on their sub-value dimensions. The data obtained as part of the study was analyzed and categorized using the descriptive analysis method. Frequencies and percentages of each of these values were also calculated. According to the evaluation results of 1931 sentences in the texts, 742 of them were found to contain these basic values. The ratio of 742 sentences to total sentences is 38,42%. The most frequently used basic values referred in these texts were found as love (31,00%), helpfulness (14,01%) and patriotism (13,34%). The least frequent values are justice (1,88%), honesty (2,56%) and respect (4,18%).

Keywords: Values, basic values, values education, Turkish textbooks

* Dr. Öğretim Üyesi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Konya, tayyibeeken@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3596-5473

*** Yüksek Lisans Öğrencisi, Düzce Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Düzce, oksuzhalilibrahim@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-4338-297X

Giriş

Öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamı olarak değerler, temel insani özellikleri, inançları, ideal davranış biçimlerini oluşturan ve davranışlara yön gösteren ölçütler olarak tanımlanabilir. Eğitimin görevi akademik açıdan başarılı ve temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmektir. Eğitim sistemi, değerleri kazandırma amacı çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla yerine getirmektedir. Değerler, öğretim programlarında, ayrı öğrenme alanı, ünite ve konu olarak görülmemekte; öğretim programlarının her birinde ve her biriminde değerlerin yer alması gerektiği düşünülmektedir.

Alanyazınında farklı araştırmacıların (Spranger, 1928; Allport, Vernon ve Lindzey, 1960; Rokeach, 1973; Schwartz, 1996; Kinnier, Kernes ve Dautheribes, 2000; Güngör, 1998; Ercan, 2001; Özlem, 2002; Acat ve Aslan, 2012; Şahin, 2018 vb.) değerleri farklı gruplara ayırarak sınıfladıkları görülmektedir. Değerlerin sınıflandırılmasına yönelik çalışmalar kimi zaman evrensel kimi zaman da ulusal nitelikte ele alınmaktadır.

Türkçe dersi öğretim programına (2005) göre, Türkçe derslerinde öğretmenler; kitap, gazete, mektup, dergi gibi yazılı materyalleri, fotoğraf, afiş, grafik, resim gibi görsel materyalleri, radyo ve teyp gibi işitsel materyalleri, film gibi görsel ve işitsel materyalleri kullanabilmektedirler (Zorbaz, 2007). Ancak Özbay (2003) gerçekleştirmiş olduğu çalışmada, Türkçe öğretmenlerinin derslerinde %94,4 gibi yüksek bir ortalama ile en sık kullandıkları materyalin Türkçe ders kitabı olduğunu ortaya koymuştur. Öğretmenlerin öğretimin kalıcılığını artırmak amacıyla (Zorbaz, 2007) en çok başvurduğu materyal olarak Türkçe ders kitaplarının değerler açısından da incelenmesi önem arz etmektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmalarını sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır. Türkçe dersi öğretim programında yer alan “kök değerler” şunlardır: *Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik* (MEB, 2018). Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınmaktadır.

Alanyazınında ders kitapları (Aktan ve Padem, 2013; Aral, 2008; Avcı ve Faiz, 2018; Balık, 2016; Belet ve Deveci, 2008; Candan ve Ergen, 2014; Çapoğlu, 2014; Çapoğlu ve Okur, 2015; Çelikpazu ve Aktaş, 2011; Çırak, Şahin, Özberk ve Eriş, 2014; Doğan ve Gülüşen, 2011; Ersoy ve Şahin, 2012; Fırat ve Mocan, 2014; Güzel, 2013; Kalıyeva, 2015; Kaşkaya ve Duran, 2017; Kaygana, Yapıcı ve Aytan, 2013; Kırmızı, 2014; Kuş, Merey ve Karatekin, 2013; Külünkoğlu, 2010; Özkan, 2010; T. Öztürk ve Özkan, 2018; Pehlivan, Aydın ve İnnalı, 2017; Somuncu, 2008; Şen, 2008; Şimşek, 2017; Yaman,

İlkokul (1-4) Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Kök Değerler Bakımından İncelenmesi

Taflan ve Çolak, 2009; Yaşaroğlu, 2013; Yılar, 2016), masal kitapları (Karatay, 2007), çocuk kitapları (Akyol, 2012; Gönen, Katrancı, Uygun ve Uçuş, 2011; Karagöz, 2018; Körükçü, Kapıkıran ve Aral, 2016; Öksüz, Keskin ve Çetinkaya, 2018), öykü kitapları (Dirican ve Dağlıoğlu, 2014; Kaynak, 2012; Yılmaz, 2015) ve 100 temel eserde yer alan kitapları (Aktan, 2014; H. Öztürk, 2013; Şen, 2007) üzerinde gerçekleştirilen çok sayıda değer belirleme çalışması yer almaktadır. Yapılan alanyazını taraması sonucunda 2018-2019 öğretim yılı için kabul edilen ilkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri Türkçe Dersi Öğretim Programındaki kök değerler açısından inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu çerçevede çalışmanın amacı, 2018-2019 öğretim yılı için beş yıl süreyle kabul edilen ilkokul 1, 2, 3 ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinleri Türkçe Dersi Öğretim Programındaki kök değerler bakımından incelemektir. Bu amaç ışığında şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Birinci sınıf Türkçe ders kitabında yer alan hikâye edici metinler kök değerlere ne derecede yer vermektedir?
2. İkinci sınıf Türkçe ders kitabında yer alan hikâye edici metinler kök değerlere ne derecede yer vermektedir?
3. Üçüncü sınıf Türkçe ders kitabında yer alan hikâye edici metinler kök değerlere ne derecede yer vermektedir?
4. Dördüncü sınıf Türkçe ders kitabında yer alan hikâye edici metinler kök değerlere ne derecede yer vermektedir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinleri kök değerler bakımından incelemeyi amaçlayan bu çalışmada, betimsel model ve durum çalışması deseni tercih edilmiştir. Betimsel araştırmalar var olan bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir biçimde tanımlar (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013). Nitel ve nicel yaklaşımla kullanılabilen ve birbirine bağlı sistemlerin derinlemesine irdelendiği durum çalışması deseninde amaç, belirli bir duruma ilişkin sonuçları ortaya koymaktır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2013; Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Araştırmanın Çalışma Materyalleri

Araştırmanın materyallerini Talim Terbiye Kurulu tarafından kabul edilen ve 2018-2019 öğretim yılından itibaren beş yıl süreyle kullanılacak olan 1, 2, 3 ve 4. sınıf Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır.

Tablo 1. Birinci Sınıf Türkçe Ders Kitabından Seçilen Metinler ve Tema Dağılımları

	Tema Adı	Metin Adı
Birinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı	5. Tema: Sağlık ve Spor	Selim'in Çürük Dişi Vitaminlerin Ziyareti Tavşan ile Kaplumbağa Güle Güle! Nereye?
	6. Tema: Vatandaşlık	Zuzu Çöplükte Küçük Yağmur Bulutu Mevsimler
	7. Tema: Doğa ve Evren	Nil Soru Soruyor
	8. Tema: Bilim ve Teknoloji	

Tablo 1'de Hasan Yalçın ve Ayla Yurdusever tarafından yazılan, Semih Ofset Sek Yayınları tarafından basılan ve 2018-2019 öğretim yılı itibariyle beş yıl kullanılacak olan birinci sınıf Türkçe ders kitabından seçilen hikâye edici metinler yer almaktadır. Kitabın ilk dört teması İlk Okuma Yazma kitabında yer aldığı için beşinci temadan itibaren seçilen 8 metin araştırmaya dâhil edilmiştir.

Tablo 2. İkinci Sınıf Türkçe Ders Kitabından Seçilen Metinler ve Tema Dağılımları

	Tema Adı	Metin Adı
İkinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı	1. Tema: Çocuk Dünyası	Arkadaşım Papi Paraşütle Oynamak Çok Eğlenceli Efe Tiyatroya Gidiyor Şehit Mehmet Kâmil
	2. Tema: Milli Mücadele ve Atatürk	Çanakkale'den Sonra Asker Ağlamaz Arkadaş Cimrinin Kedileri Sarman Kedinin Yavruları
	3. Tema: Erdemler	Küçük Penguen
	5. Tema: Doğa ve Evren	Çiftçiyle Oğulları
	6. Tema: Vatandaşlık Bilinci	Dağınık Karga
	7. Tema: Sağlık ve Spor	Atakan Televizyon Seyretmek İstiyor
	8. Tema: Bilim ve Teknoloji	

Tablo 2'de Abdullah Ataşçı tarafından yazılan, Koza Yayın Aş. tarafından basılan ve 2018-2019 öğretim yılı itibariyle beş yıl kullanılacak olan ikinci sınıf Türkçe ders kitabından seçilen 12 hikâye edici metin yer almaktadır. Kitabın dördüncü temasında (Milli Kültürümüz) şiir ve bilgi verici metinler yer aldığı için araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Tablo 3. Üçüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabından Seçilen Metinler ve Tema Dağılımları

	Tema Adı	Metin Adı
Üçüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabı	1. Tema: Erdemler	İnci Tavşan ile Kaplumbağa Haylaz Karpuz ve Kavun Teyze
	2. Tema: Doğa ve Evren	Merve'nin Günlüğü Uzaya Yolculuk
	3. Tema: Milli Kültürümüz	Karagöz ile Hacivat
	4. Tema: Çocuk Dünyası	Suna Sirkte
	5. Tema: Vatandaşlık	Not Defteri
	6. Tema: Milli Mücadele ve Atatürk	Türk Ulusunu Kim Kurtardı? Bayrak Hasreti
	7. Tema: Sağlık ve Spor	Geçmiş Olsun Ecenur
	8. Tema: Bilim ve Teknoloji	Beyaz Kuş

İlkokul (1-4) Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Kök Değerler Bakımından İncelenmesi

Tablo 3'te Elif Çeltik tarafından yazılan, Sdr Dikey Yayıncılık tarafından basılan ve 2018-2019 öğretim yılı itibariyle beş yıl kullanılacak olan üçüncü sınıf Türkçe ders kitabından seçilen 12 hikâye edici metin yer almaktadır.

Tablo 4. Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabından Seçilen Metinler ve Tema Dağılımları

	Tema Adı	Metin Adı
Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabı	1. Tema: Okuma Kültürü	Konuşan Kitap
	3. Tema: Erdemler	Güneşi Bile Tamir Eden Adam Kaşağı
	4. Tema: Bilim ve Teknoloji	İcat Nasıl Yapılır? Kaybolan Cennet
	5. Tema: Doğa ve Evren	Dağdaki Kaynak Evinin Arayan Ardıç Tohumu
	6. Tema: Milli Kültürümüz	Hep Büyük Efsanesi Oğuz Kağan Destanı
	7. Tema: Sağlık ve Spor	Şifa Niyetine Mezgit Mehmet
	8. Tema: Sanat	Aras'ın Özdemir Asaf'la Tanışması

Tablo 4'te Hayriye Kaftan Ayan, Ümit Arslan, Sevim Kul ve Nihan Yılmaz tarafından yazılan, MEB Yayınları tarafından basılan ve 2018-2019 öğretim yılında kullanılacak olan dördüncü sınıf Türkçe ders kitabından seçilen 12 hikâye edici metin yer almaktadır. Kitabın ikinci temasında (Milli Mücadele ve Atatürk) şiir ve bilgi verici metinler yer aldığı için araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Verilerin Toplanması

Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinleri kök değerler bakımından incelemeyi amaçlayan bu çalışmada incelenen Türkçe ders kitapları Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan kök değerlere göre kategorileştirilmiştir. Kategorileştirme işlemi, elde edilen bulguların belirli kurallara göre kodlanmasıdır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2013; Sönmez ve Alacapınar, 2017; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Kodlama ise, verilerin aynı kategori içine alınarak düzenlenmesi ve kenar boşluğundaki bir kategoriye temsil eden bir kelimeyi yazma işlemidir (Creswell, 2017).

Araştırmanın Prosedürü ve Sınırlılıklar

Araştırmanın çalışma materyalleri olan Türkçe ders kitaplarına <http://www.eba.gov.tr/ekitap?channel=338> adresinden erişilmiştir. Ancak ulaşılan internet adresinde birinci ve üçüncü sınıf Türkçe ders kitaplarının ikişer adet olduğu görülmüştür. Birinci ve üçüncü sınıf kitaplarından hangilerinin araştırmaya dâhil edileceğine karar vermek adına araştırmacılar tarafından Düzce İli Beyciler İlkokulu'na gidilerek birinci ve üçüncü sınıfta hangi kitapların kullanıldığı öğrenilmiştir. Erişilen kitaplar incelenerek araştırmaya dâhil edilecek hikâye edici metinler belirlenmiştir. Bu işlem sonucunda 1. sınıf Türkçe ders kitabından 8 metin, 2., 3. ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarından 12'şer metin belirlenmiştir. 2. sınıf Türkçe ders kitabının 4. teması; Milli Kültürümüz ve

4. sınıf Türkçe ders kitabının 2. teması; Milli Mücadele ve Atatürk temalarında hikâye edici nesir metin bulunmaması sebebiyle araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Araştırmanın materyali olan dört Türkçe ders kitabında belirlenen 44 hikâye edici metinde yer alan cümlelerde belirlenen değerler alt değer kategorileri dikkate alınarak kategorileştirilmiştir. Her metnin ayrı ayrı değer frekansları ve kaç cümleden oluştuğu belirlenmiştir. Ancak anlamsız kelimelerden oluşan cümleler sayma işlemine dâhil edilmemiştir. Örneğin 4. sınıf Türkçe ders kitabında *Aras'ın Özdemir Asaf'la Tanışması* adlı metinde yer alan “Kuaaaaark... Kuarrkk...” gibi anlam içeriği bulunmayan ifadeler ve yansıma sözler cümle olarak sayılmamış, araştırmanın sınırlılıkları dışında bırakılmıştır.

Kategorileştirme işlemi sırasında aynı cümle içinde birbirinden farklı iki değeri karşılayan ifade varsa bu cümle iki farklı değer kategorisine de dâhil edilmiştir. Örneğin 2. sınıf Türkçe ders kitabında *Atakan Televizyon Seyretmek İstiyor* adlı metinde yer alan “*Sen de seyretmek ister misin Çomar, diyerek sevgili dostunu da kalenin içine davet etti.*” cümlesinde “kalenin içine davet etti” ifadesi *misafirperverlik* alt kategorisinin bulunduğu *yardımseverlik* kategorisine, “sevgili dostum” ifadesi ise *dostluk* kategorisine atanmıştır. Ayrıca araştırmaya dâhil edilen 44 hikâye edici metinde yer alan olumsuz cümleler herhangi bir değer kategorisine atanmamıştır.

Verilerinin Analizi

Çalışma kapsamında Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinlerin oluşturduğu verilerinin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz yönteminde, elde edilen veriler önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmanın temalarını oluşturan kök değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverliktir (MEB, 2018). Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerde değer ifadesi bulunan cümleler ilgili değer kategorisine dâhil edilmiş, her değer için frekans ve yüzdeleri hesaplanmıştır. Araştırmada yer alan değer kategorilerinin alt kategorileri ise 18 Temmuz 2017 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan basın toplantısı için Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan *Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine* adlı belge örnek alınarak hazırlanmıştır (MEB, 2017).

Tablo 5. Kök Değerlere İlişkin Alt Kategoriler

Kategoriler	Alt Kategoriler
Adalet	Adil olma, eşit davranma, paylaşma...
Dostluk	Diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma...
Dürüstlük	Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...
Öz Denetim	Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...
Sabır	Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme...

İlkokul (1-4) Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Kök Değerler Bakımından İncelenmesi

Saygı	Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme...
Sevgi	Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...
Sorumluluk	Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...
Vatanseverlik	Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...
Yardıms severlik	Cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma...

Bulgular

Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmeyi eğitim sisteminin asli görevlerinden biri olarak gören MEB (2018) öğrencilere kazandırılmak üzere 10 kök değer belirlemiştir. Türkçe dersinin temel kaynağı olan ders kitabında (Coşkun ve Taş, 2008) kök değerlere ne oranda yer verildiğini ortaya koymak adına metinlerde değer ifade eden cümleler ait olduğu değer kategorilerine atanmıştır.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Birinci sınıf Türkçe ders kitabından araştırmaya dâhil edilen 8 hikâye edici metin toplam 296 cümleden oluşmaktadır ve bu cümlelerin 113'ü Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan kök değerleri ifade etmektedir.

Tablo 6. *Birinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Kök Değerler*

Değerler	n	%	Toplam Cümle	%
Adalet	1	0,88		
Dostluk	9	7,96		
Dürüstlük	-	-		
Öz Denetim	10	8,84	296	38,17
Sabır	4	3,53		
Saygı	3	2,65		
Sevgi	50	44,24		
Sorumluluk	18	15,92		
Vatanseverlik	1	0,88		
Yardıms severlik	17	15,04		
Toplam	113	100		

Tablo 6'ya göre, değer ifade eden 113 cümlelerin 8 metindeki toplam cümleye oranı ise %38,17'dir. Birinci sınıf Türkçe ders kitabındaki 8 hikâye edici metinde kök değerlerden %44,24 ile sevgi, %15,92 ile sorumluluk ve %15,04 ile yardıms severlik en sık işlenen değerlerdir. Ayrıca %0,88 ile adalet ve vatanseverlik değeri en az yer alan değerler iken dürüstlük değerine yer verilmemiştir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

İkinci sınıf Türkçe ders kitabından araştırmaya dâhil edilen 12 hikâye edici metin toplam 424 cümleden oluşmaktadır ve bu cümlelerin 193'ü Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan kök değerleri ifade etmektedir.

Tablo 7. *İkinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Kök Değerler*

Değerler	n	%	Toplam Cümle	%
Adalet	6	3,06		
Dostluk	24	12,43		
Dürüstlük	6	3,06		
Öz Denetim	15	7,77		
Sabır	13	6,73		
Saygı	7	3,62	424	45,51
Sevgi	50	25,90		
Sorumluluk	16	8,29		
Vatanseverlik	33	17,09		
Yardımsesverlik	23	11,91		
Toplam	193	100		

Tablo 7'ye göre, değer ifade eden 193 cümlelerin 12 metindeki toplam cümleye oranı ise %45,51'dir. İkinci sınıf Türkçe ders kitabındaki 12 hikâye edici metinde kök değerlerden %25,90 ile sevgi, %17,09 ile vatanseverlik ve %12,43 ile dostluk en sık işlenen değerlerdir. Bunun yanı sıra %3,06 ile adalet ve dürüstlük, %3,62 ile saygı değeri en az yer verilen değerlerdir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Üçüncü sınıf Türkçe ders kitabından araştırmaya dâhil edilen 12 hikâye edici metin toplam 603 cümleden oluşmaktadır ve bu cümlelerin 246'sı Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan kök değerleri ifade etmektedir.

Tablo 8. *Üçüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Kök Değerler*

Değerler	n	%	Toplam Cümle	%
Adalet	1	0,40		
Dostluk	20	8,13		
Dürüstlük	6	2,43		
Öz Denetim	22	8,94	603	40,79
Sabır	11	4,47		
Saygı	14	5,69		
Sevgi	75	30,48		
Sorumluluk	24	9,75		
Vatanseverlik	32	13,01		
Yardımsesverlik	41	16,66		
Toplam	246	100		

Tablo 8'e göre, değer ifade eden 246 cümlelerin 12 metindeki toplam cümleye oranı ise %40,79'dur. Üçüncü sınıf Türkçe ders kitabındaki 12 hikâye edici metinde kök değerlerden %30,48 ile

İlkokul (1-4) Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Kök Değerler Bakımından İncelenmesi

sevgi, %16,66 ile yardımseverlik ve %13,01 ile vatanseverlik en sık işlenen değerlerdir. Ayrıca %0,40 ile adalet, %2,43 ile dürüstlük ve %4,47 ile sabır en az yer verilen değerlerdir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Dördüncü sınıf Türkçe ders kitabından araştırmaya dâhil edilen 12 hikâye edici metin toplam 608 cümleden oluşmaktadır ve bu cümlelerin 190'ı Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan kök değerleri ifade etmektedir.

Tablo 9. Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Kök Değerler

Değerler	n	%	Toplam Cümle	%
Adalet	6	3,15		
Dostluk	16	8,42		
Dürüstlük	7	3,68		
Öz Denetim	14	7,36		
Sabır	16	8,42		
Saygı	7	3,68	608	31,25
Sevgi	55	28,95		
Sorumluluk	13	6,84		
Vatanseverlik	33	17,37		
Yardımseverlik	23	12,10		
Toplam	190	100		

Tablo 9'a göre, değer ifade eden 190 cümlelerin 12 metindeki toplam cümleye oranı ise %31,25'tir. Dördüncü sınıf Türkçe ders kitabındaki 12 hikâye edici metinde kök değerlerden %28,95 ile sevgi, %17,37 ile vatanseverlik ve %12,10 ile yardımseverlik en sık işlenen değerlerdir. Bunun yanı sıra %3,15 ile adalet, %3,68 ile dürüstlük ve saygı en az yer verilen değerlerdir.

Tablo 10. İlkokul 1, 2, 3 ve 4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Kök Değerler

Değerler	n	%	Toplam Cümle	%
Adalet	14	1,88		
Dostluk	69	9,30		
Dürüstlük	19	2,56		
Öz Denetim	61	8,22		
Sabır	44	5,93		
Saygı	31	4,18	1931	38,42
Sevgi	230	31,00		
Sorumluluk	71	9,57		
Vatanseverlik	99	13,34		
Yardımseverlik	104	14,01		
Toplam	742	100		

Tablo 10'da görüldüğü gibi ilkökul Türkçe ders kitaplarından araştırmaya dâhil edilen 44 hikâye edici metin toplam 1931 cümleden oluşmaktadır ve bu cümlelerin 742'si değer ifade etmektedir. Değer ifade eden 742 cümlelerin toplam cümleye oranı ise %38,42'dir. Bu hikâye edici 44 metinde kök değerlerden %31,00 ile sevgi, %14,01 ile yardımseverlik ve %13,34 ile vatanseverlik en

sık işlenen değerlerdir. Bunun yanı sıra 44 hikâye edici metinde %1,88 ile adalet, %2,56 ile dürüstlük ve %4,18 ile saygı en az yer verilen değerlerdir.

İlkokul (1-4) Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerlere Örnekler

Adalet. *“Bir bilet Efe için, bir bilet kendisi için...”* (İkinci sınıf Türkçe ders kitabı “Efe Tiyatroya Gidiyor” metninden)

Burada kahramanların iki bileti paylaşmaları, eşit davranma ve paylaşma alt kategorilerini kapsamaktadır. Tablo 5’te de görüldüğü gibi eşit davranma ve paylaşma alt kategorileri adalet değerini yansıtmaktadır.

Dostluk. *“Küçük Penguen’le dost oldular. Küçük Penguen de onunla gitmeye karar verdi.”* (İkinci sınıf Türkçe ders kitabı “Küçük Penguen” metninden)

Burada kahramanların dost olmaları ve birlikte hareket etmeleri doğrudan dostluk kategorisini yansıtmaktadır.

Dürüstlük. *“Annesi temiz ve düzenli olması için yaptığı uyarılarda ne kadar haklı olduğunu anlamış.”* (İkinci sınıf Türkçe ders kitabı “Dağınık Karga” metninden)

Yukarıda yer alan bu cümlede, annenin ne kadar haklı olduğunu anlaması sözlerinin doğruluğunu yansıtmaktadır ve tablo 5’te de görüldüğü gibi, doğru sözlü olma dürüstlük değerinin bir alt kategorisidir.

Öz Denetim. *“İçinizde benimle yarışmaya cesaret edebilecek birisi yok mu yani? Ben çok hızlı uçarım. Ben de daldan dala çok hızlı şekilde atlarım.”* (Üçüncü sınıf Türkçe ders kitabı “Tavşan ile Kaplumbağa” metninden)

Tavşan ile Kaplumbağa metninden alının bu kısımda, tavşanın diğerlerine meydan okuması ve çok hızlı koştuğunu iddia etmesi özgüven sahibi olduğunun göstergesidir. Özgüven sahibi olma ise öz denetim değerinin alt kategorisidir.

Sabır. *“Bir süre sonra o da tepeye ulaşmış. Kararlıymış. Sonuna kadar yarışacaktı.”* (Üçüncü sınıf Türkçe ders kitabı “Tavşan ile Kaplumbağa” metninden)

Yukarıda kahramanın kararlılığı ve sonuna kadar yarışması azimli olduğunun göstergesidir. Azimli olma ise sabır değerinin alt kategorisidir.

Saygı. *“Bu önemli zaferde verdiğimiz şehitlerimizi her yıl 18 Mart gününde anıyoruz.”* (İkinci sınıf Türkçe ders kitabı “Çanakkale’den Sonra” metninden)

Burada şehitlerimi anma durumu doğrudan onlara gösterdiğimiz saygıyı yansıtmaktadır ve bu sebeple araştırmacılar bahsi geçen cümleyi saygı kategorisine atamıştır.

İlkokul (1-4) Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Kök Değerler Bakımından İncelenmesi

Sevgi. *“Ayrıca çok sevimli ördekler var. Buraya gelmeyi bu yüzden çok seviyorum.”* (Üçüncü sınıf Türkçe ders kitabı “Merve’nin Günlüğü” metninden)

Merve’nin Günlüğü metninden alınan bu kısımda, *“sevimli”* ve *“çok seviyorum”* ifadeleri doğrudan sevgi değerini yansıtmaktadır.

Sorumluluk. *“Ağzında yavrularına getirdiği yiyecekleri tutuyordu.”* (Üçüncü sınıf Türkçe ders kitabı “Merve’nin Günlüğü” metninden)

Burada anne kuşun yavruları için yiyecek getirmesi ailesine karşı sorumluluğunu yerine getirdiğinin göstergesidir. Bu sebeple bahsi geçen cümle sorumluluk kategorisine atanmıştır.

Vatanseverlik. *“Bu bayrağa senden daha iyi kimse bakamaz oğlum, al. Şanlı bayrağımız senindir.”* (Üçüncü sınıf Türkçe ders kitabı “Bayrak Hasreti” metninden)

“Bayrak Hasreti” adlı metinden alınan bu kısımda, babanın bayrağı oğluna emanet etmesi ve bayraktan şanlı diye bahsetmesi vatanseverlik değerinin alt kategorisi olan mirasa duyarlı olmayı yansıtmaktadır.

Yardımseverlik. *“Gaguk’un annesi, onun hasta olduğunu duymuş. Hemen yavrusunun yanına uçmuş. Yuvasını temizlemiştir.”* (İkinci sınıf Türkçe ders kitabı “Dağınık Karga” metninden)

Burada annenin çocuğunun hastalığını öğrenmesi ve yanına gidip evini temizlemesi merhametli olma alt kategorisini yansıtmaktadır. Merhametli olma ise yardımseverlik değerinin alt kategorisidir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

İlkokul (1-4) Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerin Türkçe dersi öğretim programında yer alan kök değerler bakımından incelenmesini amaçlayan bu çalışmada 44 hikâye edici metin ele alınmıştır. Bulgulardan elde edilen sonuçlara göre bu metinler toplam 1931 cümleden oluşmakta ve bu cümlelerin 742’si Türkçe dersi öğretim programında yer alan kök değerleri içermektedir. Değer ifade eden cümlelerin toplam cümleye oranı %38,42’dir. Çırak ve diğerleri (2014) 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki 2173 cümle üzerinde gerçekleştirdikleri analiz sonucunda cümlelerin %42,25’inde, Şimşek (2017) çalışmasında 18 metinden 10 tanesinde (ele aldığı metinlerin %55’inde) değer içeren ifadeler rastladığını belirtmiştir. Bu sonuçlardan hareketle Türkçe ders kitaplarında değer içeren ifadelerin sıklıkla kullanıldığı söylenebilir. Ancak değerlere sıkça yer veren Türkçe ders kitapları değerler eğitimi açısından pek tercih edilen bir materyal değildir. Öksüz (2018) tarafından 52 sınıf öğretmeniyle gerçekleştirilen çalışmada öğretmenlerin 24’ünün (%46,15) değerler eğitiminde online kaynaklardan yararlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada elde edilen sonuçlara bakıldığında yalnızca birinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde dürüstlük değerine yer verilmediği göze çarpmaktadır. Birinci sınıf Türkçe ders kitabında yer almayan dürüstlük değeri dışında tüm değerler tüm sınıf düzeylerinde az da olsa yer almaktadır. Bu sonuç, Doğan ve Gülüşen (2011) tarafından ulaşılan sonuçla örtüşmektedir.

Çalışma kapsamında ele alınan hikâye edici 44 metinde kök değerlerden sevgi, yardımseverlik ve vatanseverlik en sık işlenen değerlerdir. Adalet, dürüstlük ve saygı ise en az yer verilen değerlerdir. Bu sonuç, alanyazınında metinlerin taşıdığı değerler üzerinde gerçekleştirilen önceki çalışmalarda elde edilen bulgularla kısmen örtüşmektedir (Aktan ve Padem, 2013; Aktan, 2014; Aral, 2008; Balık, 2016; Candan ve Ergen, 2014; Çapoğlu, 2014; Çapoğlu ve Okur, 2015; Çırak ve diğerleri, 2014; Dirican ve Dağlıoğlu, 2014; Gönen ve arkadaşları, 2011; Güzel, 2013; Öksüz, Keskin ve Çetinkaya, 2018; Öztürk, 2013; Şen, 2007; Şen, 2008; Şimşek, 2017; Yılmaz, 2015).

Aktan ve Padem'in (2013) çalışmasında en sık kullanılan değerler sorumluluk, yardımseverlik ve sevgi; Aktan'ın (2014) çalışmasında en sık sevgi, yardımseverlik ve saygı değerleri yer almaktadır. Aral (2008) da çalışmasında en çok vatanseverlik, sevgi ve saygı değerlerinin yer aldığı sonucuna ulaşmıştır. Balık (2016) birinci sınıfta özsaygı ve hoşgörü, ikinci sınıfta yeniliğe açıklık ve özgüven, üçüncü sınıfta ise sevgi, vatanseverlik ve hoşgörü değerlerinin en sık yer verilen değerler olduğunu belirtmiştir. Çapoğlu'nun (2014) ve Çapoğlu ve Okur'un (2015) çalışmalarından elde edilen sonuçlara göre 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde en çok vurgulanan değerler sevgi ve saygı değerleridir. Çırak ve diğerleri (2014) inceledikleri Türkçe ders kitaplarında en sık vatanseverlik, duyarlılık, denetim, bilimsel bilgi ve yaratıcılık değerlerinin kullanıldığını belirtmişlerdir. Dirican ve Dağlıoğlu (2014) sırasıyla sevgi, paylaşma, arkadaşlık ve mutluluk değerlerinin; Gönen ve arkadaşları (2011) sevgi, saygı, dayanışma, yardımseverlik ve dürüstlük değerlerinin en sık kullanılan değerler olduğunu vurgulamışlardır. Güzel (2013) ve Candan ve Ergen'in (2014) çalışmalarında en sık yer alan değerler sırasıyla sevgi, sorumluluk ve aile birliğine önem verme değerleridir. Külünkoğlu (2010) ilköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde en çok doğa sevgisinin işlendiğini saptamıştır. Öksüz, Keskin ve Çetinkaya (2018) çocuk kitaplarında en çok paylaşma, sevgi, estetik ve yardımseverlik değerlerinin yer aldığını saptamışlardır. Öztürk (2013) 100 temel eser üzerinde gerçekleştirdiği araştırmasında en çok bilimsellik, vatanseverlik ve estetik değerine rastlamıştır. Kırmızı (2014) 4. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde genel olarak en çok vurgulanan değerlerin doğa sevgisi / doğal çevreye duyarlılık (14 metinde, % 35), iyimser olma / olumlu düşünebilme (11 metinde, % 27,5), iyi olma (10 metinde, % 25), millet sevgisi (9 metinde, % 22,5) olduğunu belirtmiştir. Şen'in (2007) çalışmasında en çok sevgi, duyarlılık ve yardımseverlik değerlerine yer verildiği, Şen'in (2008) çalışmasında yine en çok sevgi ve duyarlılık değerlerine yer verildiği, sonrasında vatanseverlik değerinin geldiği saptanmıştır. Şimşek (2017) ele aldığı Türkçe ders

İlkokul (1-4) Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Kök Değerler Bakımından İncelenmesi

kitaplarındaki okuma parçalarında en sık, çalışkanlık, sevgi, duyarlı olma ve dayanışma değerlerini saptamıştır. Yaman, Taflan ve Çolak (2009) İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin en çok sosyal ve teorik değerleri yansıttığını belirtmişlerdir. Yılar (2016) ilköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarında en fazla sevgi, dayanışma ve çalışkanlık değerlerinin göze çarptığını belirtmiştir. Yılmaz (2015) öykülerde en çok aile birliğine önem verme, sevgi ve dürüstlük değerinin yer aldığını ortaya koymuştur. Bu çalışmada ortaya çıkan bulgular da sevgi, yardımseverlik ve vatanseverlik değerlerinin en sık vurgulanan değerler olduğunu göstermekte, dolayısıyla söz konusu çalışmalarla kimi bulgular açısından ayrılmakla birlikte çoğunlukla koşutluk sergilemektedir.

Çalışmada elde edilen bazı bulgular açısından alanyazınındaki önceki çalışmalardan farklılıklar ortaya çıkmıştır. Akyol (2012) çalışmasında kişisel değerlerden en çok mutluluk, kibarlık ve duyarlılık değerlerine yer verildiğini; Doğan ve Gülüşen (2011) 6. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında en sık ulusal değerlerin, 7. sınıf Türkçe ders kitabında ise en sık sorumluluk değerinin yer aldığını saptamışlardır. Kalıyeva (2015) Türkçe ve İngilizce ders kitaplarında en çok başarı, hazcılık ve evrenselcilik değerinin yer aldığı sonucuna ulaşmıştır. Kaşkaya ve Duran (2017) 1-4 Türkçe ders kitaplarında en çok geleneksel değerlere yer verildiği sonucuna ulaşmışlardır. Körükçü, Kapıkıran ve Aral'ın (2016), Schwartz'ın modeline göre gerçekleştirdiği çalışmada sırasıyla en sık uyma, hazcılık ve gelenekselcilik değerine yer verildiği ortaya çıkmıştır. Pehlivan, Aydın ve İnnalı (2017) KKTC'de okutulan Türkçe ders kitaplarında sırasıyla en fazla evrenselcilik, güvenlik, başarı, gelenekselcilik, özyönelim, uyma, güç, uyarılım ve hazcılık değerlerinin kullanıldığını saptamışlardır. Bu çalışmalarda benimsenen değer kategorileri farklı olduğu için ortaya çıkan sonuçlar farklılaşmaktadır. Bu çalışmada en sık kullanılan ikinci değer yardımseverlik, üçüncü değer de vatanseverlik olduğu ortaya çıkmıştır. Öte yandan Şimşek (2017) 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yardımlaşma değerinin hiç yer almadığı sonucuna varmıştır. Öksüz, Keskin ve Çetinkaya (2018) da ele aldıkları resimli çocuk kitaplarında vatanseverlik değerinin bulunmadığını saptamışlardır. Ele alınan materyallerin farklı sınıflara uygun olması, bu farklılığın nedenlerinden biri sayılabilir.

Aktan ve Padem (2013) aile birliğine önem verme, adil olma, özgürlük, temizlik ve vatanseverlik değerlerinin; Aktan (2014) bilimsellik, emaneti korumak, ibadet yerlerine saygı, tarihsel mirasa duyarlılık, Türk Bayrağı'na ve İstiklal Marşı'na saygı, demokrasi bilinci, doğal çevreye duyarlılık, görgülü olma, sağlık, tutumluluk ve Türk büyüklerine saygı değerlerinin; Aral (2008) sağlık, hoşgörü ve temizlik değerlerinin; Balık (2016) doğruluk, barış ve dürüstlük değerlerinin; Çapoğlu (2014) ve Çapoğlu ve Okur (2015) doğruluk ve cesaret değerlerinin; Çırak vd. (2014) sağlık, bağımsızlık ve dinselcilik değerlerinin; Dirican ve Dağlıoğlu (2014) barış, liderlik ve cesaret değerlerinin; Doğan ve Gülüşen (2011) hayvan sevgisi ve misafirperverlik değerlerinin; Gönen vd. (2011) vatanseverlik, sorumluluk, duyarlılık ve hoşgörü değerlerinin; Güzel (2013) ve Candan ve Ergen (2014)

misafirperverlik, barış ve özgürlük değerlerinin; Körükçü, Kapıkıran ve Aral (2016) güç, güvenlik ve başarı değerlerinin; Külünkoğlu (2010) dürüstlük, estetik, misafirperverlik, özgürlük ve saygı değerlerinin; Öksüz, Keskin ve Çetinkaya (2018) adalet ve misafirperverlik değerlerinin; Öztürk (2013) misafirperverlik ve temizlik değerlerinin; Kırmızı (2014) sağlık, barış, özgürlük ve bilimsellik değerlerin; Şen (2007) bağımsızlık, barış, bilimsellik, özgürlük ve sağlık değerlerinin; Şen (2008) misafirperverlik, aile birliğine önem verme ve barış değerlerinin; Şimşek (2017) misafirperverlik ve vatanseverlik değerlerinin, Yaman, Taflan ve Çolak (2009) dini ve iktisadi değerlerin; Yılmaz (2015) barış ve bilimsellik değerlerinin araştırmalarında en az saptadıkları değerler olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Her araştırmacının benimsediği sınıflamaların farklı olması, farklı kaynaklar üzerinden farklı değer gruplarını araştırması literatürde meydana gelen bu farklılığın nedenleri olarak sayılabilir.

Okulların her kademesinde en çok kullanılan araç olarak ders kitaplarının eğitimdeki yeri yadsınamaz. Evrensel ve ulusal tüm değerlerin ailede başlayıp okulda devam ettiği gerçeği göz önünde bulundurulursa ders kitaplarının bu değerleri içerecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Ders kitapları eğitimin temel kaynağı olarak görülmektedir. Bu nedenle özellikle ilkökul düzeyinde ders kitaplarına alınacak metinlerin değerler eğitimine uygun şekilde hazırlanmasına, seçilmesine dikkat edilmelidir. Bu sebeple ders kitabı yazarlarına ve yayınevlerine öğretim programlarında kendine yer bulan kök değerlere eşit derecede yer vermeleri önerilmektedir. İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerde yer alan değerlerin araştırıldığı bu çalışmanın, ileriki aşamalarda yapılacak olan çalışmalara kaynak sağlaması beklenmektedir.

Kaynaklar

- Acat, M. B., ve Aslan, M. (2012). Yeni bir değer sınıflaması ve bu sınıflamaya bağlı olarak öğrencilere kazandırılması gereken değerler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1461-1474.
- Aktan, O. (2014). 100 temel eserde yer alan değerlerle din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programındaki değerlerin uyumu. *Asya Öğretim Dergisi*, 2(1(Özel)), 64-76.
- Aktan, O., ve Padem, S. (2013). İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kullanılan okuma metinlerinde yer alan değerler. *Asya Öğretim Dergisi*, 1(2), 44.
- Akyol, T. (2012). *Resimli çocuk kitaplarında yer alan değerlerin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara, [https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/](https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/adresinden) adresinden 10.04.2018 tarihinde erişildi.
- Allport, G. W., Vernon, P. E., ve Lindzey, G. (1960). *Study of Values* (3.bs.). Boston: Houghton Mifflin.
- Aral, D. (2008). *Millî Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bolu, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 10.04.2018 tarihinde erişildi.
- Avcı, E. K., ve Faiz, M. (2018). 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları "etkin vatandaşlık" öğrenme alanında yer alan becerilerin ve değerlerin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1), 1-21.
- Balık, Z. D. (2016). *Hayat bilgisi öğretim programındaki değerler bakımından hayat bilgisi ders kitapları ile yüz temel eser listesindeki ulusal masalların karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü

İlkokul (1-4) Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Kök Değerler Bakımından İncelenmesi

- Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Van, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 08.04.2018 tarihinde erişildi.
- Belet, Ş. D., ve Deveci, H. (2008). *Türkçe ders kitaplarının değerler bakımından incelenmesi*. VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, Çanakkale: 2-4 Mayıs 2008.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Candan, D. G., ve Ergen, G. (2014). 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 134-161.
- Coşkun, E., ve Taş, S. (2008). Ders kitaplarına metin seçimi açısından Türkçe öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 59-74.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Çapoğlu, E. (2014). *Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde yer alan değerler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Sakarya, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 10.04.2018 tarihinde erişildi.
- Çapoğlu, E., ve Okur, A. (2015). Ortaokul 8. sınıf Türkçe Ders kitaplarındaki şiirlerde yer alan değerler. *Sakarya University Journal of Education*, 5(3), 90-104.
- Çelikpazu, E. E., ve Aktaş, E. (2011). Meb 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(2), 413-424.
- Çırak, G., Şahin, D. B., Özberk, E. B., ve Eriş, H. M. (2014). 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin iletildiği değerler açısından incelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 4(1), 83-95.
- Dirican, R., ve Dağlıoğlu, H. E. (2014). 3-6 yaş grubu çocuklarına yönelik yayımlanan resimli hikaye kitaplarının bazı temel değerler açısından incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 3(2), 44-69.
- Doğan, B., ve Gülüşen, A. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki (6-8) metinlerin değerler bakımından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 44-69.
- Ercan, İ. (2001). *İlköğretim Sosyal Bilgiler programlarında ulusal ve evrensel değerler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). On Sekiz Mart Üniversitesi. Çanakkale, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 10.9.2018 tarihinde erişildi.
- Ersoy, F., ve Şahin, T. (2012). Examination of social studies textbooks in terms of approaches of values education. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12, 1547-1558.
- Fırat, H., ve Mocan, A. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki hikâyelerde yer alan değerler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(3), 35-49.
- Gönen, M., Katrancı, M., Uygun, M., ve Uçuş, Ş. (2011). İlköğretim birinci birinci kademe öğrencilerine yönelik çocuk kitaplarının, içerik, resimleme, fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(160), 250-265.
- Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar/ ahlak psikolojisi, ahlaki değerler ve ahlaki gelişme*. İstanbul: Ötügen Yayınevi.
- Güzel, D. (2013). *3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Çanakkale, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 11.04.2018 tarihinde erişildi.
- Kaliyeva, A. (2015). *Türkçe ve İngilizce ders kitaplarında değerler eğitimi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 14.04.2018 tarihinde erişildi.

- Karagöz, B. (2018). Emin Özdemir'in çocuk kitaplarına değerler eğitimi bağlamında bir bakış: Bir çözümleme çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31, 63-58.
- Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 463-475.
- Kaşkaya, A., ve Duran, T. (2017). İlkokul Türkçe ders kitaplarında değer aktarımı: Sınıf öğretmeni algıları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(50), 547-558.
- Kaygana, M., Yapıcı, Ş., ve Aytaç, T. (2013). Türkçe ders kitaplarında değer eğitimi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(7), 657-669.
- Kaynak, L. (2012). *Değerler eğitimi bağlamında Sevinç Çokum'un hikayelerinin analizi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antalya, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 10.04.2018 tarihinde erişildi.
- Kinnier, R. T., Kernes, J. L., ve Dautheribes, T. M. (2000). A short list of universal moral values. *Counseling and Values*, 1(45), 1-20. doi: 10.1002/j.2161-007X.2000.tb00178.x
- Kırmızı, F. S. (2014). 4. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan değerler. *Değerler eğitimi*, 12(27), 217-259.
- Körükçü, Ö., Kapıkıran, N. A., ve Aral, N. (2016). Schwartz'ın modeline göre 3-6 yaş resimli çocuk kitaplarında değerlerin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 133-151.
- Kuş, Z., Merey, Z., ve Karatekin, K. (2013). İlköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 183-214.
- Külünkoğlu, T. (2010). *İlköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletildiği değerler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 10.10.2018 tarihinde erişildi. .
- MEB. (2017). Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine.... <https://ttkb.meb.gov.tr> adresinden 23.11.2018 tarihinde erişildi.
- MEB. (2018). Türkçe dersi öğretim programı. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=332> adresinden 23.11.2018 tarihinde erişildi.
- Öksüz, H. İ. (2018). Değerler eğitiminde kamu kurumları mı özel öğretim kurumları mı? *HAYEF: Journal of Education*, 15(1), 97-116. doi: <http://dx.doi.org/10.26650/hayef.2018.15.1.0006>
- Öksüz, H. İ., Keskin, H. K., ve Çetinkaya, F. Ç. (2018). Sosyal medya platformlarında en fazla önerilen 15 resimli çocuk kitabının Hayat Bilgisi Programı'nda yer alan değerler bakımından incelenmesi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 6(1), 13-31.
- Özbay, M. (2003). *Öğretmen görüşlerine göre Ankara merkez ilköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. Ankara: Gölge Ofset Matbaacılık.
- Özkan, R. (2010). Türk eğitim sisteminde himayeci değerler: İlköğretim ders kitapları örneği. *International Journal of Human Sciences*, 7(1).
- Özlem, D. (2002). *Değerler sorununda nesnelcilik/mutlakçılık ve öznelcilik/rölativizm tartışması üzerine. Bilgi ve değer*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Öztürk, H. (2013). *İlköğretim 100 temel eserdeki manzum metinlerde değerler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 10.04.2018 tarihinde erişildi.
- Öztürk, T., ve Özkan, H. (2018). Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki metin ve görsellerin değerler açısından incelenmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 172-204.
- Pehlivan, A., Aydın, İ. S., ve İnnalı, H. Ö. (2017). KKTC'de okutulan Türkçe ders kitaplarının değerler eğitimi üzerinden incelenmesi. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 164-180.
- Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. New York: The Free Press.

İlkokul (1-4) Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Kök Değerler Bakımından İncelenmesi

- Schwartz, S. (1996). Value priorities and behaviour. In C. Seligman, J.M. Olson ve M.P.
- Somuncu, S. (2008). *İlköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki edebî metinlerin temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyonkarahisar <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 10.09.2018 tarihinde erişildi.
- Sönmez, V., ve Alacapınar, F. G. (2017). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri* (Genişletilmiş 5.bs.bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Spranger, E. (1928). *Types of men. The psychology and ethics of personality*. Oxford, England: Niemeyer.
- Şahin, H. (2018). *Yahya Kemal Beyatlı'nın eserlerindeki değerler ve bu değerlere yönelik Türkçe öğretmeni adaylarının görüşlerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erzurum, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 11.09.2018 tarihinde erişildi.
- Şen, Ü. (2007). *Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 10.04.2018 tarihinde erişildi.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletmiş olduğu değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 765-779.
- Şimşek, Ş. (2017). Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinde karakter eğitimi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(13), 357-364.
- Yaman, H., Taflan, S., ve Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 107-120.
- Yaşaroğlu, C. (2013). Hayat Bilgisi dersi kazanımlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 8(7), 849-858.
- Yılar, R. (2016). İletmiş olduğu değerler açısından ilköğretim Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerinde incelemeler. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 490-506.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8.bs. Vol. Seçkin Yayıncılık): Ankara.
- Yılmaz, M. E. (2015). *Fatma Karabıyık Barbarosoğlu'nun öykülerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Van, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 10.04.2018 tarihinde erişildi.
- Zorbaz, K. Z. (2007). Türkçe ders kitaplarındaki masalların kelime-cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir değerlendirme. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(1), 87-101.

Extended Abstract

Introduction

Values are defined as the basic human characteristics, beliefs, and criteria which all constitute "ideal behaviors". The goal of education is to create individuals who are academically successful and who adopt a certain set of basic values. The education system fulfills this aim through curriculum which tries to include and provide these basic values and the set of predefined subjects which constitute the curriculum as part of this system. That is, the basic values do not have their own "subjects" or "classes" in the curriculum as a separate learning unit, but instead they are included to each unit of the curriculum accordingly.

Ministry of Education (MEB, 2018) regards educating the individuals in a way to provide them with these basic values as one of the main tasks of the education system and has determined 10 basic values as the primary values that will be introduced to the students.

As part of this study, sentences which could be attributed to these basic values in the textbooks used as the main source of the Turkish lessons were assigned to a set of value categories. The aim of this study was to statistically inspect the narrative texts in the textbooks (1st, 2nd, 3th and 4th grades) which were accepted as

part of the curriculum for 2018-2019 academic year in terms of the basic values which they contained, and to determine which values were included and neglected the most.

Method

This research is descriptive in nature and utilizes the case study model. Object of the study includes 44 narrative texts in the Turkish textbooks for 1st, 2nd, 3th and 4th grades, which are accepted by the Ministry of Education as the national curriculum and will be used for five years starting from 2018-2019. Basic values which constitute categories for the research were determined as “justice”, “friendship”, “honesty”, “self-control”, “patience”, “respect”, “love”, “responsibility”, “patriotism” and “helpfulness” (MEB, 2018). The sentences in 44 narrative texts in the Turkish textbooks were first categorized considering the basic value category which they could be attributed to. The frequencies of each basic value category and the number of sentences each category contained were inspected to obtain the basic data set. Sentences which couldn't be attributed to any category were omitted. The obtained data was then analyzed and categorized using the “descriptive analysis” method.

Results

44 narrative texts included a total of 1931 sentences, 742 of which were found to be related to the basic values. The ratio of 742 sentences to the total sentence count is 38,42%. The values with the highest frequency rate are “love” (with 31,00%), “helpfulness” (with 14,01%), and “patriotism” (with 13,34%). The least frequent values are “justice” (with 1,88%), “honesty” (with 2,56%) and “respect” (with 4,18%). Based on these results, it can be said that expressions containing basic values are frequently used in Turkish lesson textbooks.

Discussions and Conclusion

Results of the study are partially in line with the findings obtained in previous studies in the literature on the basic values. That is, some of the findings obtained in the study were different from previous studies in the literature. (e.g. Aktan & Padem, 2013; Aktan, 2014; Aral, 2008; Fish, 2016; Candan and Ergen, 2014; Çapoglu, 2014; Capoglu and Okur, 2015; et al., 2011; Güzel, 2013; Orphan, Keskin and Cetinkaya, 2018; Ozturk, 2013; Sen, 2007; Sen, 2008; Şimşek, 2017; Yılmaz, 2015 etc.).

As the most widely used material in all levels of schools, the importance of textbooks in education cannot be denied. Since all the universal and national values start in the family and continue at school, the textbooks need to be arranged to include these values. Textbooks are regarded as the main source of education. It is therefore quite important to ensure that these textbooks, particularly for the primary school level, are prepared in line with these basic values. This is important for the textbook authors and publishers, because they should include basic values mentioned in the curriculum to the textbooks they offer. We sincerely hope the findings of this study could be used as a reference point for future studies investigating the basic values in national education systems.